

Cuprins

I. Primele greșeli	7
II. Suferințe tainice	83
III. La treizeci de ani	107
IV. Degetul lui Dumnezeu	135
V. Cele două întâlniri	153
VI. Batrânețea unei mame vinovate	207

HONORÉ DE
BALZAC

Femeia
la treizeci de ani

Traducere din limba franceză
de H. Grănescu

POLIROM
2012

— Doamnă, spuse contele așezându-se lângă marchiză, o fericită indiscreție m-a făcut să aflu că, nu știu pentru care motiv, am norocul să fi fost remarcat de dumneavoastră. Vă datorez o recunoștință cu atât mai mare, cu cât niciodată până acum n-am fost obiectul unui astfel de favor. Așa încât, sunteți răspunzătoare pentru unul dintre defectele mele. De-acum înainte, n-am să mai fiu modest...

— Ați greși, domnule, spuse ea răsând; vanitatea trebuie să fie lăsată pe seama celor ce nu au altceva de dat la iveală.

O conversație se infiripă atunci între marchiză și tânărul diplomat; urmând uzanțele, abordară într-o clipă o mulțime de subiecte: pictura, muzica, literatura, politica, oamenii, evenimentele și lucrurile. Ajunseră apoi, printr-un ocolș subtil, la veșnicul subiect al conversațiilor franțuzești și străine: la dragoste, la sentimente și la femei.

— Suntem sclave.

— Sunteți regine.

Frazele mai mult sau mai puțin spirituale rostite de Charles și de marchiză se puteau reduce la simpla expresie a tuturor discursurilor, prezente și viitoare, ținute despre acest subiect. Cele două fraze nu ar vrea ele, oare, întotdeauna să spună la un moment dat: „Iubește-mă!”

— Doamnă, exclamă în șoaptă Charles de Vandenesse, dumneavoastră mă faceți să regret nespus că părăsesc Parisul. Fără îndoială că nu voi mai avea parte, în Italia, de clipe atât de spirituale ca aceasta de-acum.

— Veți avea parte de fericire, poate, domnule, iar fericirea prețuiește mai mult decât toate strălucitoarele idci, adevărate sau false, ce se rostesc în fiecare seară la Paris.

Înainte de a se despărți de marchiză, Charles căpătă permisiunea s-o viziteze pentru a-și lua rămas-bun de la ea. Se socoti foarte fericit că dăduse dorinței lui formele sincerității, atunci când, seara, la

culcare, și a doua zi, clipă de clipă, îi fu cu neputință să-și alunge din minte amintirea doamnei d'Aiglemont.

Uneori se întreba prin ce oare trezise atenția marchizei, ce intenții avea ea, acceptând să-l mai vadă, și făcu nesfârșite presupuneri. Alteori i se părea că-i descoperă motivele curiozității; atunci se îmbăta de speranțe, sau se domolea, după felul cum își tălmăcea dorința aceea politicoasă și atât de banală la Paris. Ba i se părea că are totul, ba că nu are nimic. În sfârșit, vru să reziste pornirii ce-l împingea către doamna d'Aiglemont; se duse însă la ea.

Sunt anumite gânduri cărora ne supunem fără a le cunoaște: ele există în noi, fără ca să ne dăm seama. Cu toate că o astfel de afirmație poate părea mai degrabă paradoxală decât adevărată, orice om de bună-credință va descoperi mii de asemenea dovezi în viața lui. Ducându-se acasă la marchiză, Charles se supunea unuia dintre acele texte preexistente față de care experiența și cunoștințele noastre nu sunt, mai târziu, decât îndeplinirea lor aievea.

O femeie de treizeci de ani reprezintă irezistibile ispite pentru un tânăr; nimic mai natural, mai bine urzit, mai prestabilit decât atașamentele adânci, din care societatea ne oferă atâtea exemple, între o femeie ca marchiza și un tânăr de felul lui Vandenesse.

Într-adevăr, o tânără domnișoară are prea multe iluzii, prea multă lipsă de experiență, iar sexul ei este un complice prea puternic al dragostei, pentru ca un tânăr să se poată simți flătat; pe când o femeie cunoaște întreaga gravitate a sacrificiilor ce trebuiesc făcute. Acolo unde una este atrasă de curiozitate, de ispite străine iubirii, cealaltă se supune unui sentiment temeinic. Una cedează, cealaltă alege. Oare această alegere nu reprezintă, prin ea însăși, o măgulire enormă? Înarmată cu o cunoaștere mai totdeauna scump plătită prin multe nefericiri, femeia experimentată, dându-se, pare că oferă mai mult decât pe sine însăși; în vreme ce tânără domnișoară, ignorantă și increzătoare, necunoscând nimic, nu poate nici compara, nici aprecia nimic, ea acceptă dragostea

și o învață. Una ne este dascăl și sfătuitoare, la o vârstă când ne place să fim îndrumați și când supunerea constituie o plăcere; cealaltă vrea să învețe totul și se arată naivă, acolo unde cealaltă este tandră. Una nu ne oferă decât o singură biruință, cealaltă ne silește la confruntări mereu altele. Cea dintâi nu are decât lacrimi și plăceri, cea de a doua numai voluptăți și remușcări. Pentru ca o tânără fată să devină amantă, ar trebui să fie prea coruptă, și-atunci ar fi părăsită cu oroare; pe câtă vreme o femeie are mii de mijloace să-și păstreze și puterile și demnitatea totodată. Una, prea supusă, vă oferă trista siguranță a tihnei; cealaltă pierde prea mult pentru a nu cere de la dragoste toate mii ei de metamorfoze. Una se dezonoarează numai pe ea, cealaltă ucide, de dragul celui iubit, o întreagă familie. O fată nu are decât o singură cochetărie și crede că a spus totul atunci când și-a dat jos hainele; femeia are însă mii de cochetării și se ascunde sub mii de văluri; în sfârșit, ea măgulește toate vanitățile, iar novicea nu alina decât una. De altfel, se răscolesc atâtea șovăieli, atâtea spaimi, atâtea temeri, și tulburări, și furtuni la o femeie de treizeci de ani, ce niciodată nu se pot vedea în iubirea unei tinere fete. Ajunsă la această vârstă, femeia îi cere tânărului să-i restituie stima pe care ea l-a sacrificat-o; ea nu trăiește decât pentru el, se preocupă de viitorul lui, îi dorește o viață frumoasă, i-o ordonează glorios; se supune, imploră și poruncește; se înjosește și se înalță, și știe să consoleze în mii de prilejuri, atunci când o fată nu știe decât să geamă. În sfârșit, în afară de toate avantajele situației sale, femeia la treizeci de ani știe să se facă și tânără fată, să joace toate rolurile, să fie pudică și să devină frumoasă chiar și într-o nenorocire. Între ele două, există incomensurabila diferență de la prevăzut la neprevăzut, de la putere la slăbiciune. Femeia la treizeci de ani satisface totul, pe când tânără fată, riscând să nu mai existe, nu trebuie să satisfacă nimic.

Asemenea idei se involburează în inima unui tânăr și inchipuile pentru el cea mai puternică pasiune, întrucât în ea se contopesc sentimentele artificiale, create de moravuri și de sentimentele reale ale naturii.

Pasul cel mai de seamă și cel mai hotărâtor în viața unei femei este chiar acela pe care ea totdeauna îl consideră cel mai neînsemnat. Când o femeie este căsătorită, ea nu-și mai aparține, e regina și sclava căminului. Virtutea femeii rămâne de neîmpăcat cu datoriile și cu libertățile societății. A le emancipa pe femei înseamnă a le corupe. Acordându-i unui străin dreptul de a intra în sanctuarul unei căsnicii nu înseamnă oare a te lăsa la bunul lui *plac*? Dar ca o femeie să-l atragă în casă, nu constituie oare greșeală, sau, spre a fi mai exact, începutul unei greșeli? Această teorie trebuie să fie acceptată în toată rigoarea ei, sau, de nu, să fie iertate pasiunile. Până acum, în Franța, societatea a știut să folosească un *mezzo termine*: ea își bate joc de nenorociri. Ca și spartanii, care nu pedepseau decât neîndemânarea, ea pare să admită furtul. Dar poate că un atare sistem este foarte înțelept. Disprețul general constituie cea mai cumplită dintre toate pedepsele, întrucât el o lovește pe femeie în inimă. Femeile țin să fie, și trebuie să fie, respectate, căci, fără stimă, ele nu mai există: așa încât acesta-i cel dintâi sentiment pe care ele îl cer de la dragoste. Chiar și cea mai stricală dintre ele pretinde, înainte de orice, să fie iertată pentru trecut, atunci când își vinde viitorul, și se străduiește să-l facă pe iubitul ei să înțeleagă că ea își dăruie, pentru niște bucurii de nestăvilit, toată onoarea pe care oamenii i-o vor refuza. Nu există femeie care, primind la ea acasă, pentru întâia oară, un bărbat tânăr, și găsindu-se singură cu el, să nu se gândească la aceste lucruri: mai ales dacă, așa cum era cazul cu Charles de Vandenesse, tânărul este bine făcut sau inteligent. Tot așa, sunt puțini tineri care să nu-și făurească anumite visuri tainice, întemeindu-se pe unul dintre mii de gânduri îndreptățite

de iubirea lor înnăscută pentru femeile frumoase, inteligente și nefericite cum era doamna d'Aiglemont.

Așa încât, atunci când i se anunță sosirea domnului de Vandenesse, marchiza se simți tulburată; iar el se simți aproape rușinat, în ciuda siguranței de sine, care la un diplomat este oarecum obligatorie. Marchiza însă luă numaidecât acea înfățișare binevoitoare din care femeile își fac adăpost împotriva interpretărilor de vanitate. O asemenea atitudine exclude orice aparență de prefăcătorie și, ca să spunem așa, lasă loc și sentimentului, temperându-l sub formele politetii. Femeile, în asemenea împrejurări, rămân cât de mult vor în acea situație echivocă, stând ca la o răsپantie ce poate duce, deopotrivă, spre respect, spre indiferență, spre despărțire ori spre dragoste.

Numai la treizeci de ani o femeie e în stare să cunoască resursele unei atari situații. Ea știe, la această vârstă, să râdă, să glumească, să cocheteze, fără să se compromită. Ea are atunci tactul necesar pentru a ataca toate coardele sensibile ale unui bărbat și pentru a studia ce sunete poate să scoată din ele. Tăcerea ei este tot atât de primejdioasă ca și cuvântul. Nu vă veți da seama niciodată dacă, la această vârstă, ea este sinceră sau mincinoasă, dacă-și bate joc sau e de bună-credință în mărturisirile sale. După ce ți-a dat dreptul să te înfrunți cu ea, dintr-odată, printr-un cuvânt, printr-o privire, printr-unul dintre acele gesturi căruiă il cunoaște întreaga putere, curmă lupta, te părăsește și rămâne stăpâna secretului tău, liberă să te distrugă cu o glumă, liberă să se preocupe de tine, ocrotită deopotrivă și de slăbiciunea ei și de forța ta.

Cu toate că, în timpul primei vizite, marchiza se situă pe un teren neutru, ea știe să păstreze o înaltă demnitate de femeie. Tainicele sale dureri plutiră mereu peste veselia-i prefăcută, ca un nor subțire ce nu ascunde întru totul soarele. Vandenesse plecă, după ce gustase în această conversație delicii nemalincercate; rămase însă convins că marchiza

era dintre acele femei a căror cucerire costă prea scump spre a mai încerca să le iubești.

„Ar fi, își zise el plecând, un sentiment aiurea, o legătură care l-ar otrăvi până și pe un sub-șef ambițios! Totuși, dacă aș vrea eu...”

Acest fatal *dacă aș vrea eu!* i-a pierdut totdeauna pe ambițioși. În Franța, amorul-propriu duce la pasiune. Charles mai veni pe la doamna d'Aiglemont, și i se păru a observa că ei îl face plăcere să stea de vorbă cu el. În loc să se arunce naiv în fericirea de a iubi, el vru atunci să joace un rol dublu. Încercă să pară pasionat, pe urmă să analizeze rece desfășurarea intrigii începute, să fie și îndrăgostit și diplomat; era însă generos și tânăr, un asemenea examen avea să-l conducă la o dragoste fără margini: căci, prefăcută sau naturală, marchiza era, oricum, mai tare decât el.

De fiecare dată, după ce pleca de la doamna d'Aiglemont, Charles stăruia în neîncrederea lui și își supunea unei analize severe, ce-l ucidea propriile emoții, toate stările progresive prin care-l trecea sufletul.

„Astăzi, își spunea el după cea de-a treia vizită m-a făcut să înțeleg că a fost foarte nefericită și foarte singură în viață, că, fără fiica ei, și-ar dori fierbinte moartea. A fost de o resemnare desăvârșită. Or, eu nu sunt nici fratele, nici duhovnicul ei, de ce-mi destăinuiește necazurile sale? Mă iubește.”

Peste două zile, la plecare, el apostrofa obiceiurile moderne:

„Iubirea la culoarea fiecărui veac. În 1822 ea este doctrinară. În loc să fie dovedită, ca odinioară, prin fapte, e discutată, trântită, e pusă în discursuri de tribună. Femeile sunt reduse acum la trei mijloace: mai întâi ele pun în discuție dragostea noastră și ne refuză puterea de a iubi atâta cât iubesc ele. Cochetărie! Veritabilă sfruntare pe care marchiza mi-a aruncat-o astă-seară! După care, se declară foarte nefericite, spre a provoca generozitatea noastră naturală sau amorul nostru propriu. Ce tânăr nu se simte măgulit